

УДК 633.88.631.529

О.В. СЕРЕДА, канд. хім. наук

Л.А. ГЛУЩЕНКО, канд. біол. наук

Дослідна станція лікарських рослин Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН України, с. Березоточа Лубенського р-ну Полтавської обл.

А.В. ГРИЩУК, канд. вет. наук

Управління ветеринарної медицини в Лубенському районі Полтавської обл.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН І ФІТОПРЕПАРАТІВ У ТВАРИННИЦТВІ

Одна з причин незадовільного стану тваринницької галузі – відсутність якісних кормів, дефіцит у раціоні протеїну, біологічно активних речовин, у т. ч. вітамінів і мінеральних добавок, недостатня збалансованість раціонів.

На сучасному етапі розвитку тваринництва дедалі більше уваги приділяють факторам, які сприяють зниженню собівартості продукції, підвищенню прибутковості виробництва й, безумовно, не мають шкідливого впливу на організм тварини, а отже, й людини. Тому перспективним є використання кормових добавок рослинного походження, які позитивно впливають на стан здоров'я і продуктивність тварин.

Практика засвідчує, що традиційні методи лікування й профілактики з використанням хіміотерапевтичних препаратів не завжди ефективні. Разом з тим вони виявляють побічну дію, забезпечують лише короточасний лікувальний ефект, токсичний вплив на організм, забруднюють тваринницьку продукцію й зумовлюють її подорожчання.

Неухильно простежується попит на корми з функціональними властивостями, до складу яких входять комплекси біологічно активних речовин природного походження. Ці продукти завдяки застосуванню сучасних інтегрованих технологій містять інгредієнти або біологічно активні речовини, найбільш дефіцитні в раціоні сільськогосподарських тварин. У разі тривалого застосування вони не лише задовольняють енергетичні потреби організму, але й створюють захисні бар'єри, виконують зміцнювальну й нормалізуючу функцію, підвищують стійкість організму до несприятливих факторів на-

вколишнього середовища, а також сприяють виведенню з організму шкідливих речовин. За певних умов вони можуть відновлювати порушений обмін речовин і разом з тим діяти симптоматично, чим вигідно відрізняються від ветеринарних препаратів вузькоспрямованої дії.

Ефективність лікувальних засобів рослинного походження для лікування тварин давно доведена досвідом народної і наукової ветеринарії, проте фітотерапія не надто поширена в тваринництві України. Аналіз засвідчив, що найвагомими причинами цього є недостатня сировинна база культивованих лікарських рослин, незручність їх застосування у нативному вигляді в реальних умовах тваринницьких господарств, відсутність ветеринарних фітопрепаратів вітчизняного виробництва на ринку.

Сучасна ветеринарна практика констатує, що тварини найбільше страждають на захворювання шлунково-кишкового тракту. Наш досвід використання лікарських рослин у тваринництві засвідчує, що навіть найпростіші препарати, наприклад, у формі стерилізованого відвару широковідомих лікарських рослин, можуть виявляти значний ефект під час профілактики й лікування захворювань тварин, особливо молодняку.

У той же час при лікуванні захворювань, пов'язаних з імунodefіцитним станом, особливо шлунково-кишкового тракту й органів дихання в мо-

лодняку, фітопрепарати можуть бути ефективнішими від традиційних лікарських засобів. Препарати рослинного походження містять природні речовини, близькі за своєю структурою до природних метаболітів організму тварини й людини, тому вони діють більш м'яко, практично не мають побічних ефектів і, як правило, не токсичні й не забруднюють продукції тваринництва.

Аналіз асортименту кормових добавок, які реалізуються на вітчизняному ринку, засвідчує, що найактивніше використовуються:

- речовини, які поліпшують аромат і смак, – підсолоджувачі, гіркоти, ефірні олії лікарських рослин, прянощі;
- речовини, що сприяють травленню;
- речовини, які виявляють загальнозміцнювальний ефект на організм тварини, – тонізуючі, вітамінні тощо;
- сорбенти, здатні виводити мікотоксини й інші токсичні речовини з організму;
- антимікробні речовини, які вибірково пригнічують патогенну мікрофлору кишечника;
- ферментні препарати, здатні до специфічного впливу на ті чи інші субстрати (ксиліаза, пектиназа, глюконаза тощо);
- підкислювачі кормів;
- мікроелементні добавки.

На основі аналізу науковці Дослідної станції лікарських рослин разом з фахівцями ветеринарної медицини Лубенського району й Інституту експериментальної і клінічної ветмедицини розробили антидіарейний засіб «Фітовет».

«Фітовет» – це лікувально-профілактичний збір для поліпшення трав-

Таблиця 1 – Біологічно активні речовини лікарських рослин, які входять до складу лікувально-профілактичного збору «Фітовет»

Назва рослини		Основна діюча речовина	Фармакологічна активність
українська	латинська		
Ромашка лікарська (суцвіття)	<i>Chamomilla officinalis</i> L.	Ефірна олія, сесквітерпенові вуглеводні	Протизапальна, спазмолітична, болетамувальна, заспокійлива
Звіробій звичайний (трава)	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Флавоноїди, дубильні речовини, антрахінони	Протимікробна, протизапальна, жовчогінна
Деревій звичайний (трава)	<i>Achillea mellifolium</i> L.	Флавоноїди, ефірна олія, дубильні речовини, гіркоти	Кровоспинна, протизапальна, бактерицидна
Полин гіркий (трава)	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Флавоноїди, дубильні речовини, ефірна олія, гіркоти	Збуджуюча апетит, протизапальна, глистогінна
Злинка канадська (трава)	<i>Erigeron canadensis</i> L.	Дубильні речовини, флавоноїди	Протидизентерійна, кровоспинна, протизапальна
Дуб черешковий (кора)	<i>Quercus robur</i> L.	Дубильні речовини	Протизапальна

лення й лікування шлунково-кишкових захворювань, який містить набір біологічно активних речовин широкого діапазону фармакологічної дії на організм хворих і ослаблених тварин. Основними складовими збору є: ромашка лікарська, звіробій звичайний, деревій звичайний, полин гіркий, злинка канадська, дуб черешковий (див. табл. 1).

Основними діючими речовинами збору є дубильні речовини, флавоноїди, антраценпохідні сполуки, ефірні олії, сесквітерпеноїди, алкалоїди, гіркоти, а також вітаміни С, РР, групи В, К, Р і каротиноїди, полісахариди,

цукри, хлористий натрій, що зумовлює антисептичну, протизапальну, жовчогінну, дезінфекційну дію, поліпшує обмін речовин і посилює захисні функції організму тварин.

Препарат у формі стерилізованого чи свіжоприготовленого відвару показав свою ефективність при дисбактеріозі, диспепсіях, дизентерії. Курс лікування становить лише 1–2 дні. Застосування цього лікувально-профілактичного засобу не виключає використання інших симптоматичних препаратів. Протипоказання для його застосування відсутні.

Спираючись на досвід європейських

колег і маючи певний досвід у розробленні лікувально-профілактичних фітопрепаратів для гуманної і ветеринарної медицини, вважаємо перспективними для створення нових кормових добавок і профілактичних фітопрепаратів на основі природних речовин традиційні лікарські рослини й інтродуценти, введені в промислову культуру (табл. 2).

Таким чином, використання лікарських рослин як біологічно активних добавок до раціону годівлі тварин та для створення ветеринарних фітопрепаратів є перспективним напрямом досліджень і впроваджень у тваринництві. ☺

Таблиця 2 – Перспективні лікарські рослини для створення нових кормових добавок та фітопрепаратів

Кормова добавка / категорія за класифікацією ЄС	Лікарські рослини
Ароматичні речовини / 2 (b)	Олія м'яти довголистої, олія полину однорічного, трава лофанту анісового, трава монарди дудчастої
Речовини, що поліпшують смак / 2(b)	Солодка гола, стевія
Зоотехнічні добавки / 4(d): адаптогени	Елеутерокок, левзея, татарник
вітаміновмісні	Кропива, шипшина, грицики, деревій, нагідки, горобина, бузина, гречка
імуностимулюючі	Ехінацея пурпурова
жовчогінні	Цмин, кукурудзяні стовпчики
гепатопротекторні	Плоди розторопші
для поліпшення функції нирок	Астрагал серпоплодний, десмодіум канадський, золотушник канадський
антимікробні	Шавлія, материнка, ромашка, деревій, оман
гіркоти	Полин гіркий, шандра, деревій, оман, кульбаба
для поліпшення обміну речовин	Кульбаба (корінь), олія з насіння енотери дворічної